

О. Б. Дембровська

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Дембровська О. Б. Особливості перекладу фразеологічних одиниць сучасної німецької мови.

У статті аналізується проблема перекладу німецьких фразеологічних одиниць, а також розглядаються способи перекладу німецьких фразеологічних одиниць українською мовою.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, запозичення, трансформації, фразеологія.

Дембровская Е. Б. Особенности перевода фразеологических единиц современного немецкого языка.

В статье анализируется проблема перевода немецких фразеологических единиц, а также рассматриваются способы перевода немецких фразеологических единиц на украинский язык.

Ключевые слова: фразеологические единицы, заимствования, трансформация, фразеология.

Dembrovska O. B. The Transfer Features Phraseological Units of Modern German.

The article deals with the problem of translation of German phraseological units, methods of translation of German phraseological units into Ukrainian.

Key words: phraseological units, borrowings, transformation, phraseology.

Проблематика перекладу німецьких фразеологічних одиниць у сучасному перекладознавстві посідає одне з провідних місць. Актуальність дослідження полягає в необхідності поглиблювати, розширювати знання в галузі дослідження фразеології та перекладу німецьких фразеологізмів українською мовою. Фразеологія як одна з галузей мовознавства привертає до себе дедалі більшу увагу дослідників. За останні роки у вітчизняній та зарубіжній лінгвістичній науці натрапляємо на низку праць, у яких розглядається широке коло питань німецької та української фразеології.

У мовознавстві проблема перекладу фразеологічних одиниць розглядається у багатьох дослідженнях. Серед них слід виділити роботи П. Л. Коробки, В. С. Виноградова, О. В. Куніна, П. П. Литвинова. Зокрема, методи дослідження фразеологічного складу мови досліджує В. М. Мокиєнко; порівняльний аналіз фразеологічних одиниць є об'єктом уваги Є. Ф. Арсенєвої. Матеріал дослідження, представлений у цій роботі, ґрунтується на дослідженні етимологічних словників, німецько-російських та німецько – українських фразеологічних словників, зазначених у бібліографії. У статті дається спроба представити свій погляд на запозичені фразеологічні одиниці сучасної німецької мови.

Мета та завдання роботи – розглянути способи перекладу фразеологічних одиниць, показати на прикладах, з'ясувати доречність використання того чи того еквівалента.

Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з німецької на українську перекладач повинен уміти користуватися різними «видами перекладу» [8, с. 80]:

1. Еквівалент, тобто наявний в українській мові адекватний фразеологічний зворот, що збігається з німецьким зворотом за змістом, і за образною основою.

2. Аналог, тобто такий український стійкий зворот, що за значенням адекватний німецькому, але за образною основою відрізняється від нього повністю або частково.

3. Описовий переклад, тобто переклад шляхом передачі змісту німецького звороту вільним словосполученням, застосовується тоді, коли в українській мові відсутні еквіваленти й аналоги.

4. Антонімічний переклад, тобто передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки.

5. Калькування застосовується в тому разі, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму або коли німецький зворот не може бути перекладений за допомогою інших видів перекладу.

6. Комбінованим перекладом послуговуються тоді, коли український аналог не повністю передає значення німецького фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця й часу; подається калькований переклад, а потім іде описовий переклад та український аналог для порівняння.

Допускаючи повне або часткове калькування в окремих випадках, перекладач виключає будь-яку можливість використання буквалізмів, тобто невинуватених дослівних перекладів, що спотворюють зміст німецьких фразеологізмів або не відповідають нормам сучасної української мови [5, с. 102]. Фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів, грамотний перекладач не повинен допускати неточностей у перекладі того або іншого фразеологізму. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мовлення, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто й зміст усього висловлювання.

Суть трансформаційного аналізу полягає в тому, що основою класифікації мовних одиниць є їх здатність чи нездатність перетворюватися (трансформуватися) на інші одиниці. Якщо одна з досліджуваних одиниць допускає якусь трансформацію, а інша – ні, то такі одиниці належать до різних класифікаційних рубрик. Трансформаційний аналіз знайшов практичне застосування у прикладній лінгвістиці, особливо в автоматичному перекладі (різні синтаксичні конструкції трансформуються в основну, інваріантну, а вже інваріантні перекладаються на іншу мову) й у викладанні рідної та іноземної мов. Існує кілька можливих способів перекладу фразеологічних одиниць:

1) дослівна відповідність (еквівалент): *Bei Nacht sind alle Katzen grau* – *Уночі всі коти сірі*;

2) адекватний відповідник: *Eile mit Weile* – *Хто снішить, той й людей смішить*;

3) калькування: *Ein Kalb darf kein Kalb bleiben* – *Не увесь час теляти телятком бути*;

4) псевдоприслівна відповідність: *Die Hand bleibt über, die nach dem Schatten greift* – *Свою тінь не доженеш*;

5) описовий переклад: *ein Auge zudrücken* – *закривати око*; *die Achseln zucken* – *знизувати плечима*; *die Nase rümpfen* – *морщити носа*; *auf großen Füße leben* – *жити на широку ногу*; *an der Nase führen* – *водити за носа*.

Існують різні позиції щодо розділення трансформацій на види, але більшість авторів сходяться в одному, що основні види трансформацій – це граматичні і лексичні. У свою чергу, ці трансформації діляться на підвиди. З самого початку слід підкреслити, що такий поділ є значною мірою приблизним і умовним [1, с. 70]. Ці два типи елементарних перекладацьких трансформацій на практиці «у чистому вигляді» трапляються рідко – звичайно вони поєднуються один з одним, приймаючи характер складних, «комплексних» трансформацій.

Переклад з однієї мови іншою неможливий без граматичних трансформацій. Граматичні трансформації – це передусім перебудова речення (зміна його структури) і всілякі заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку. Граматичні трансформації зумовлюються різними причинами – як чисто граматичного, так і лексичного характеру, хоч основну роль відіграють граматичні чинники, мовні відмінності. При зіставленні граматичних категорій і форм німецької і української мов звичайно виявляються такі явища: 1) відсутність тієї або тієї категорії в одній з мов; 2) частковий збіг; 3) повний збіг.

Необхідність граматичних трансформацій природно виникає лише в першому і другому разі. В українській мові, у порівнянні з німецькою, відсутні такі граматичні категорії, як артикль, а також інфінітивні та прийменникові комплекси й абсолютна номінативна конструкція. Частковий збіг або розбіжності у значенні та вживанні відповідних форм і конструкцій теж вимагає граматичних трансформацій. Сюди можна віднести такі явища, як часткові розбіжності в категорії числа, невідповідності у формах пасивної конструкції, неповний збіг форм інфінітива й дієприкметника, деякі відмінності у вираженні модальності.

Артикль (як означений, так і неозначений), незважаючи на своє значення, нерідко вимагає смислового вираження в перекладі. Як відомо, обидва артиклі мають займенникове походження: означений артикль походить від вказівного займенника, а неозначений – від неозначеного, який належить до числівника один. Ці первинні значення артиклів іноді виявляються в їх сучасному вживанні. У такому разі їх лексичне

значення має зберігатися в перекладі, інакше український відповідник буде неповним і неточним, оскільки денотативне значення артиклів семантичне, є невід’ємною частиною всього смислового змісту речення.

В українській мові відсутні інфінітивні комплекси, які поширені в німецькій мові. Проте дуже часто граматичні трансформації необхідні й при передачі відповідних форм і конструкцій через деякі розбіжності в їх значенні та вживанні. Такі розбіжності спостерігаються, наприклад, у вживанні категорії числа.

На прикладі розглянутих фразеологізмів можна чітко уявити, наскільки різноманітні за своєю семантикою й виразністю фразеологічні одиниці сучасної німецької мови, що є надзвичайно складним явищем, вивчення якого вимагає своїх методів дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки й країнознавства тощо. Для перекладу фразеологізмів важливий ступінь їх семантичної спаяності та їх функції у тексті. Ці дві релевантні ознаки виявляються тісно пов’язаними між собою.

Література

1. Арсеньева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц / Е. Ф. Арсеньева. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1989. – 123 с.
2. Алехина А. И. Фразеологическая единица и слово / А. И. Алехина. – Минск, 1991. – 250 с.
3. Англо-український фразеологічний словник / [уклад.: К. Т. Баранцев]. – К. : Т-во «Знання», 2005. – 1056 с.
4. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Международные отношения, 1996. – 354 с.
5. Кунин А. В. Английская фразеология : Теоретический курс / А. В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1981. – 344 с.
6. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – М. : Высшая школа, 1980. – 174 с.
7. Попов Р. Н. Методы исследования фразеологического состава языка / Р. Н. Попов. – М., 1996. – 100 с.
8. Шмелев Д. Н. Современный язык. Лексика / Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1977. – 407 с.
9. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – Л. : Просвещение, 1979. – 327 с.